

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۷۰۹۴

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده کشاورزی

گروه آبیاری و آبادانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تأسیسات آبیاری

«ارزیابی هیدرولیکی جریان در راه ماهیها»

نگارش:

سهام‌الدین محمودی کر دستانی

استاد راهنما:

دکتر محمود شفاعی بجستان

۱۴۴۵۹

استاد مشاور:

دکتر محمود بینا

آبان ماه ۱۳۷۷

۲۷۰۹۶

« فرم ارزیابی پایان نامه دوره کارشناسی ارشد »

پایان نامه آقای سهام الدین محمودی کردستانی شماره دانشجویی ۷۴۳۰۴۰۱
با عنوان:

« ارزیابی هیدرولیکی جریان در راه ماهی ها »

جهت دریافت کارشناسی ارشد در رشته تاسیسات آبیاری
ساعت ۱۰ صبح روز شنبه مورخ ۷۷/۸/۱۶ در دانشکده کشاورزی
دانشگاه شهید چمران اهواز ارائه گردید و توسط هیأت داوران مورد تصویب قرار گرفت.

« اعضاء هیأت داوران »

<u>نام و نام خانوادگی</u>	<u>عنوان</u>	<u>مرتبه دانشگاهی</u>	<u>امضاء</u>
۱- محمود شفاعی	استاد راهنما	دانشیار	
۲- محمود بینا	استاد مشاور	استادیار	
۳- سید حبیب موسوی جهرمی	داور (۱)	استادیار	
۴- علی محمد آخوند علی	داور (۲)	استادیار	

سپاسگذاري

به انجام رسيدن اين رساله مرهون زحمات بي دريغ سروراني است كه بدون كمك ايشان اين امر تحقق نمي يافت. دراينجا لازم ميدانم از اين عزيزان كمال تشكر و قدرداني را بنمايم.

از جناب آقاي دكتر محمود شفاعي بچستان ، استاد راهنماي گرامي بخاطر راهنمائي هاي ارزنده و همكاري و پشتيباني بي دريغشان ، از جناب آقاي دكتر محمود بينا ، استاد مشاور محترم بخاطر ارائه نقطه نظرات مفيد و از جناب آقاي دكتر قمشي ، مديریت محترم گروه آبياري و آباداني بخاطر لطف و همكاري ارزشمندشان در تامين امكانات لازم بويژه در زمان ارائه رساله ، تشكر و قدر داني مي نمايم.

همچنين از جناب آقاي دكتر بديعي ، معاونت محترم سازمان مديریت منابع آب ايران كه بخشي از هزينه هاي مالي طرح را تامين نمودند ، از جناب آقاي مهندس كرمي نژاد مديریت آب و فاضلاب شهرستان دزفول ، به خاطر همكاري در نصب سيستم آبرساني مدل ، دستگاہ حراست دانشگاہ و در راس آن آقاي مهندس رسولي ، و از آقاي تاجي تكنسين آزمائشگاہ هيدروليک ، بخاطر همكاري در ساخت مدل تشكر و قدرداني مي نمايم.

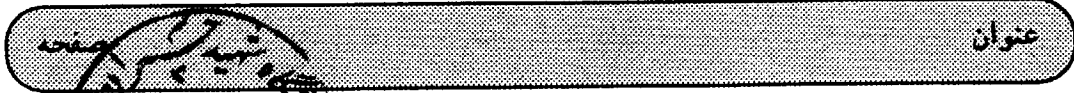
از آقايمان مهندس مهرداد محمودي و مهندس فرشيد محمودي بخاطر جستجو روي خط انترنت و تهیه مقاله از آمريکا تشكر مي نمايم.

همچنين وظيفه خود ميدانم از خانم ها قاطع و گشتاسبي پور بخاطر زحمت تايپ و ويرايش رساله ، از برادرم آقاي حسام الدين محمودي بخاطر كمكهاي ارزنده ايشان در انجام آزمائشها ، از آقاي مهندس اميرزاده كارشناس آزمائشگاہ آبياري ، آقايمان عامري و حمادي مسئولين برق دانشكده و ... تمامي دوستاني كه به نحوي در انجام اين مطالعه اين حقير را ياري نمودند ، سپاسگذاري نمايم.

تقدیم به:

پدر و مادر مهربانم

فهرست مطالب

فصل اول - مقدمه	.....	۴
فصل دوم - اصول طراحی راه ماهی	.....	۴
۱-۲- انواع راه ماهی	.....	۴
۲-۲- اطلاعات موردنیاز برای طراحی راه ماهی	.....	۱۲
۱-۲-۲- اطلاعات بیولوژیکی	.....	۱۲
۲-۲-۲- اطلاعات هیدرولیکی رودخانه	.....	۱۴
۳-۲- روش طراحی	.....	۱۵
۱-۳-۲- جانمایی ورودی ماهی (ابتدای راه ماهی)	.....	۱۵
۲-۳-۲- انتخاب نوع راه ماهی	.....	۱۶
۳-۳-۲- تعیین ابعاد راه ماهی	.....	۱۷
۱-۳-۳-۲- دینامیک حرکت ماهی	.....	۱۷
۲-۳-۳-۲- تعیین حجم راه ماهی	.....	۲۳
۳-۳-۳-۲- طراحی راه ماهی از نوع استخر و سرریز	.....	۲۳
۴-۳-۳-۲- طراحی راه ماهی از نوع روزنه - سرریز	.....	۲۴
۵-۳-۳-۲- طراحی راه ماهی از نوع شوت	.....	۲۵
۶-۳-۳-۲- طراحی راه ماهی از نوع بازشدگی قائم	.....	۲۶
۷-۳-۳-۲- طراحی راه ماهی از نوع Denil	.....	۲۶

فهرست مطالب

عنوان	
.....	۲۸

۲-۳-۳-۸- خروجی راه ماهی ۲۸

فصل سوم - مروری بر پژوهش‌های پیشین ۲۹

۳-۱- مطالعات راجار اتنام و کاتوپودیس ۳۰

۳-۲- مطالعه مهندسی مشاور سینوتک بر روی راه ماهی سد سولین در

تایوان ۴۸

۳-۳- مطالعات بل و هریس ۵۳

۳-۴- طراحی راه ماهی در چین ۵۸

فصل چهارم - ساخت مدل فیزیکی راه ماهی سد رامهرمز و انجام آزمایش‌های

مربوطه

۴-۱- پرتوتیپ ۶۱

۴-۱-۱- ماهی‌های رودخانه اعلی ۶۱

۴-۱-۱-۱- ماهی شیربت، شیوط یا سرخه ۶۱

۴-۱-۱-۲- ماهی برزم یا نباش ۶۳

۴-۱-۱-۳- ماهی شاه کولی ۶۳

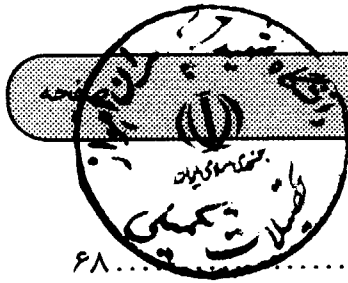
۴-۱-۱-۴- گربه ماهی ۶۳

۴-۱-۲- اجزاء پرتوتیپ ۶۴

۴-۲- مدل فیزیکی ۶۶

۴-۲-۱- آزمایشگاه هیدرولیک ۶۶

فهرست مطالب

عنوان

- ۴-۲-۲- اجزاء مدل فیزیکی ۶۸
- ۴-۳- کالیبراسیون وسایل اندازه‌گیری ۶۹
- ۴-۳-۱- کالیبراسیون مولینه ۶۹
- ۴-۳-۲- کالیبراسیون سرریز مثلثی ۹۰ درجه ۷۳
- ۴-۴- آزمایش‌ها ۷۷
- ۴-۴-۱- تعیین شرایط هیدرولیکی مدل ۷۷
- ۴-۴-۲- بررسی حداکثر سرعت جریان در بازشدگی ۷۹
- ۴-۴-۳- بررسی سرعت متوسط در هر استخر ۸۶
- فصل پنجم - روشهای اصلاحی راه ماهی ۹۲
- ۵-۱- قرارگیری بازشدگی تحت زاویه ۴۵ درجه ۹۲
- ۵-۱-۱- بررسی حداکثر سرعت جریان در بازشدگی ۹۲
- ۵-۱-۲- بررسی سرعت متوسط در هر استخر ۹۹
- ۵-۱-۳- بررسی سرعت جریان در ورودی راه ماهی برای آبپایه‌های متفاوت ۹۹
- ۵-۲- قرارگیری بازشدگی تحت زاوهی ۹۰ درجه ۱۰۳
- ۵-۳- جایگزینی راه ماهی دنیل ۱۱۵
- ۵-۳-۱- بررسی پروفیل سرعت در راه ماهی دنیل ۱۱۹
- ۵-۳-۲- مقایسه حداکثر سرعت جریان در راه ماهی دنیل و کانال نظیر بدون قاب ۱۲۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
------	-------

۳-۳-۵- مقایسه مشاهدات در مدل و منحنی دنیل استوارت ۱۳۱

فصل ششم - بحث و بررسی نتایج

۱-۶- بررسی امکان صعود ماهی از راه ماهی ۱۳۰

۲-۶- بررسی هیدرولیک جریان در راه ماهی ۱۳۴

۱-۲-۶- مقایسه شرایط هیدرولیکی جریان در راه ماهی از نوع بازشدگی

قائم در حالات مختلف ۱۳۴

۲-۲-۶- بررسی مقدار ضریب n مانینگ در راه ماهی دنیل ۱۳۹

۳-۲-۶- مقایسه سرعت متوسط بدست آمده از پروفیل سرعت و رابطه

مانینگ ۱۴۱

فصل هفتم - جمع بندی کلی و ارائه پیشنهادات

۱-۷- مقدمه ۱۴۴

۲-۷- جمع بندی نتایج ۱۴۴

۳-۷- ارائه پیشنهادات برای تحقیقات آینده ۱۴۶

منابع مورد استفاده ۱۴۷

ضمیمه ۱ برنامه کامپیوتری طراحی راه ماهیها ۱۵۱

فهرست جداول

عنوان

- جدول شماره (۱-۴) مقادیر دبی - اشل مربوط به سرریز مثلثی ۵۳ درجه
آزمایشگاه..... ۱۴۷
- جدول شماره (۲-۴) نتایج حاصل از کالیبراسیون مولینه ۷۵
- جدول شماره (۳-۴) نتایج حاصل از کالیبراسیون سرریز مثلثی ۹۰ درجه ۷۸
- جدول شماره (۴-۴) نتایج اندازه‌گیری حداکثر سرعت جریان در بازشدگی در طرح
اولیه ۸۵
- جدول شماره (۵-۴) مقایسه مشخصات پیش‌بینی شده در طراحی برای حوضچه‌ها و
مشخصات مشاهده شده در مدل طرح اولیه ۸۵
- جدول شماره (۶-۴) بررسی پروفیل سرعت در راه ماهی در طرح اولیه ۸۸
- جدول شماره (۱-۵) نتایج اندازه‌گیری حداکثر سرعت جریان در بازشدگی تحت
زاویه ۴۵ درجه ۹۶
- جدول شماره (۲-۵) مقایسه مشخصات پیش‌بینی شده در طراحی برای حوضچه‌ها و
مشخصات مشاهده شده در مدل در قرارگیری بازشدگی تحت زاویه ۴۵ درجه ۹۷
- جدول شماره (۳-۵) بررسی حداکثر سرعت جریان در بازشدگی برای دبی‌های
بیشتر و کمتر از دبی طراحی ۹۸
- جدول شماره (۴-۵) بررسی پروفیل سرعت در استخر در حالت بازشدگی تحت زاویه
۴۵ درجه ۱۰۰
- جدول شماره (۵-۵) بررسی سرعت متوسط جریان در ورودی راه ماهی با عمق
آبپایه ۰/۵ متر ۱۰۴

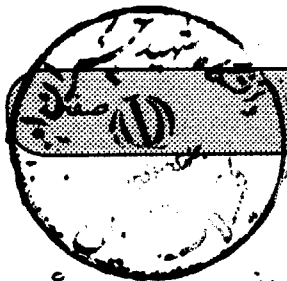

فهرست جداول

عنوان

- جدول شماره (۵-۶) بررسی سرعت متوسط جریان در ورودی راه ماهی با عمق
آبپایه ۰/۶ متر ۱۰۵
- جدول شماره (۵-۷) بررسی سرعت متوسط جریان در ورودی راه ماهی با عمق
آبپایه ۰/۷۵ متر ۱۰۶
- جدول شماره (۵-۸) بررسی سرعت متوسط جریان در ورودی راه ماهی با عمق
آبپایه ۰/۹ متر ۱۰۷
- جدول شماره (۵-۹) بررسی سرعت متوسط جریان در ورودی راه ماهی با عمق
آبپایه یک متر ۱۰۸
- جدول شماره (۵-۱۰) بررسی حداکثر سرعت جریان در بازشدگی تحت زاویه
۹۰ درجه ۱۱۸
- جدول شماره (۵-۱۱) مقایسه مشخصات پیش‌بینی شده در طراحی برای حوضچه‌ها
و مشخصات مشاهده شده در مدل در قرارگیری بازشدگی تحت زاویه ۹۰ درجه . ۱۱۸
- جدول شماره (۵-۱۲) پروفیل سرعت در مرکز دنیل در فواصل مختلف از ابتدای
راه ماهی ۱۲۲
- جدول شماره (۵-۱۳) نسبت‌های سرعت در راه ماهی دنیل و کانال نظیر بدون قاب در
طولهای مختلف از ابتدای راه ماهی ۱۲۸

فهرست شکل‌ها

عنوان

- ۶ - شکل شماره (۱-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع استخر و سرریز.....
- ۷ - شکل شماره (۲-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع روزنه - سرریز.....
- ۸ - شکل شماره (۳-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع شوت.....
- ۹ - شکل شماره (۴-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع بازشدگی قائم.....
- ۱۰ - شکل شماره (۵-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع تند راه.....
- ۱۱ - شکل شماره (۶-۲) نمایی شماتیک راه ماهی از نوع *Denil*.....
- ۱۷ - شکل شماره (۷-۲) دیاگرام نیروهای وارد بر ماهی.....
- ۳۴ - شکل شماره (۱-۳) منحنی دبی - اشل برای دنیل استاندارد.....
- شکل شماره (۲-۳) نتایج آزمایش‌های انجام شده بر روی دنیل غیراستاندارد که بر روی منحنی دنیل استاندارد نمایش داده شده‌اند.....
- ۳۵ - شکل شماره (۳-۳) پروفیل سرعت در یک دنیل دو طبقه با شیب ۲۰ درصد.....
- شکل شماره (۴-۳) منحنی دبی - اشل مربوط به دنیل استاندارد به همراه Q^* مشاهده شده برای دنیل دو طبقه.....
- ۳۸ - شکل شماره (۵-۳) منحنی دبی - اشل اصلاح شده برای دنیل استاندارد.....
- شکل شماره (۶-۳) پروفیل‌های سرعت نرمالیزه شده برای $\frac{d}{b}$ های مختلف.....
- شکل شماره (۷-۳) پروفیل سرعت نرمالیزه شده برای نسبت $\frac{B}{b}$ برابر با ۲.....
- شکل شماره (۸-۳) پروفیل سرعت نرمالیزه شده برای نسبت $\frac{B}{b}$ برابر با ۳/۶۵.....
- شکل شماره (۹-۳) رابطه U_m^* و Q^* برای دنیل استاندارد $(\frac{B}{b} = 1/56)$ .....

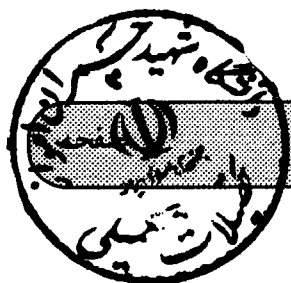

فهرست شکل‌ها

عنوان

- شکل شماره (۱۰-۳) U_m^* و Q^* برای دنیل استاندارد ($\frac{B}{b} = 2$) ۴۵
- شکل شماره (۱۱-۳) تغییرات n مانینگ با نسبت $\frac{d}{b}$ برای دنیل‌های استاندارد و غیراستاندارد ۴۷
- شکل شماره (۱۲-۳) تأسیسات آزمایشگاهی و پلان مربوط به مطالعه استخرهای استراحت ماهی ۴۹
- شکل شماره (۱۳-۳) وضعیت پخش انرژی در استخر استراحت ماهی برای ابعاد مختلف - شکل شماره (۱۴-۳) درجه خروجی راه ماهی سد سولین ۵۰
- شکل شماره (۱۵-۳) پلان راه ماهی سد سولین ۵۴
- شکل شماره (۱۶-۳) راه ماهی‌های بازشدگی قائم از نوع تک بازشدگی و دو بازشدگی ۵۶
- شکل شماره (۱-۴) پلان طراحی راه ماهی سد رامهرمز ارائه شده از جانب مشاور ۶۲
- شکل شماره (۲-۴) پروفیل سرعت حاصل از کالیبراسیون مولینه در فلوم ۲۵ سانتی ۷۶
- شکل شماره (۳-۴) پروفیل سرعت در هر استخر در طرح اولیه ۸۹
- شکل شماره (۴-۴) پروفیل سطح آب در استخر در طرح اولیه ۹۱
- شکل شماره (۱-۵) پروفیل سطح آب در استخر در حالت بازشدگی تحت زاویه ۴۵ درجه ۹۴

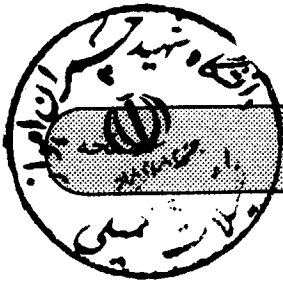
فهرست شکل‌ها

عنوان

- شکل شماره (۲-۵) پروفیل سرعت در هر استخر در حالت بازشدگی تحت زاویه ۴۵ درجه ۱۰۲
  - شکل شماره (۳-۵) پروفیل سرعت در ورودی راه ماهی برای آبپایه ۰/۵ متر ... ۱۰۹
  - شکل شماره (۴-۵) پروفیل سرعت در ورودی راه ماهی برای آبپایه ۰/۶ متر- شکل شماره (۵-۵) پروفیل سرعت در ورودی راه ماهی برای آبپایه ۰/۷۵ متر ۱۱۰
  - شکل شماره (۶-۵) پروفیل سرعت در ورودی راه ماهی برای آبپایه ۰/۹ متر ... ۱۱۱
  - شکل شماره (۷-۵) پروفیل سرعت در ورودی راه ماهی برای آبپایه یک متر ... ۱۱۲
  - شکل شماره (۸-۵) پلانی از ورودی اصلاح شده راه ماهی ۱۱۳
  - شکل شماره (۹-۵) پروفیل سرعت در مرکز دنیل در فاصله ۲/۵ متر از ابتدای راه ماهی ۱۱۴
  - شکل شماره (۱۰-۵) پروفیل سرعت در مرکز دنیل در فاصله ۵ متر از ابتدای راه ماهی ۱۲۵
  - شکل شماره (۱۱-۵) پروفیل سرعت در مرکز دنیل در فاصله ۲۵ متر از ابتدای راه ماهی ۱۲۶
  - شکل شماره (۱۲-۵) نتایج حاصل از آزمایش‌های انجام شده که بر روی ۱۲۷
  - منحنی دنیل استاندارد نمایش داده شده است ۱۲۹
  - شکل شماره (۱-۶) محاسبه سرعت متوسط از طریق انتگرال‌گیری به روش نوزنقه ۱۴۲
  - شکل شماره (۲-۶) نسبت $\frac{V^*}{V}$ برای نسبت‌های مختلف $\frac{d}{b}$ حاصل از آزمایش‌های راجاراتنام و کاتوپودیس ۱۴۳
- نقشه شماره یک - مقطع عرضی از مدل ساخته شده

فهرست عکس‌ها

عنوان

- عکس شماره (۱-۴) منبع اصلی آزمایشگاه و پمپ شناور ۶۷
- عکس شماره (۲-۴) مرحله‌ای از ساخت مدل ۷۰
- عکس شماره (۳-۴) نمایی دیگر از مدل در حال ساخت ۷۰
- عکس شماره (۴-۴) نمایی از بالادست مدل ساخته شده ۷۱
- عکس شماره (۵-۴) دریچه کنترل پایاب ، تانک خروجی و سرریز مثلثی
۹۰ درجه ۷۱
- عکس شماره (۶-۴) وسایل اندازه‌گیری ۷۴
- عکس شماره (۷-۴) نمایی از وضعیت قرارگیری قائم مولینه در باز شدگی ۸۰
- عکس شماره (۸-۴) نمایی دیگر از وضعیت قرارگیری قائم مولینه در فاصله ۵
سانتی‌متری از کف ۸۰
- عکس شماره (۹-۴) نحوه قرارگیری قائم مولینه بوسیله شابلون در باز شدگی .. ۸۱
- عکس شماره (۱۰-۴) مسیر جت آب ۸۱
- عکس شماره (۱۱-۴) قرارگیری مولینه عمود بر سطح جریان (نما از زیر) ۸۲
- عکس شماره (۱۲-۴) وضعیت جریان در استخر در طرح اولیه ۸۴
- عکس شماره (۱۳-۴) وضعیت جریان در استخر در طرح اولیه (نما از بالا) ۸۴
- عکس شماره (۱۴-۴) وضعیت جریان در استخر در طرح اولیه (نما از بالا) ۸۷
- عکس شماره (۱۵-۴) مسیر جت آب در طرح اولیه (نما از زیر) ۸۷
- عکس شماره (۱-۵) وضعیت جریان در استخر در حالت قرارگیری باز شدگی تحت
زاویه ۴۵ درجه (نما از بالا) ۹۵